

«La casa dorma» – mo ella duei survegnir nova veta

La Casa Lechmann el center dil vitg da Sumvitg surveva pli baul era sco ustria. Mo buca mo quei: La gronda sala da teater era medemamein liug da fiasta e cultura. En in meins duei la casa survegnir nova veta – per dus dis. Tgei che schabegia silsuenter cul baghetg ei aunc scret ellas steilas.

HANS HUONDER/FMR

Il 21 e 22 d'ost 2021 ha la publicitad la pusseivladad da prender investa dalla casa. Pils ins vegn ei ad esser il return en in baghetg ch'ins enonuscha da pli baul sco ustria, pils auters per mirar davos las fassadas d'ina casa ch'ins enonuscha mo da carrar sperasvi. Sur il tetel «imaginaziun» vegn purschiu dus dis cun cultura ed art. Artistas ed artists dalunsch e damaneivel porschan in program variot cun cant e musica, mo era lavurs d'art. «Cun quella purschida lein nus dar alla glieud la pusseivladad da vegnir a mirar la casa», di la possessura, l'architecta *Flurina Cahannes*. Avon entgin temps ha ella acquistau la casa d'*Anna e Linus Lechmann*.

Ustria e sala da teater

Alla tscherca da casas veglias cun basegns d'ina renovaziun ei Flurina Cahannes fruntada silla Casa Lechmann a Sumvitg: «Igl emprem sguard ella casa ei lu staus per mei ina sorpresa suenter l'autra. Ella ei architectonicein originala. Miu cor ha immediatamein battiu per quella casa. Igl ei in baghetg magic.» La casa ei vegnida construida en duas entochen treis etappas. Con veglia che la part veglia ei ha ella aunc buca saviu eruir. Ina part datescha denton d'entoun 1920. «Oriundamein havevan ils possessurs previu da vender quella casa per ch'ella vegni spazzada e remplazzada d'ina nova. Igl ei lu denton semussau che la fassada encunter la via cantunala ei part digl inventari nazional d'objects proteggi», di Flurina Cahannes. Per ella seigi ei mai

La sala da teater dalla Casa Lechmann el center dil vitg era ella pli baul in liug da sentupada e cultura.

FOTO BRUNO HELBLING

stau in tema da spazzar quella casa. Naven dall'entschatta hagi ella giu l'intenziun da cumprar igl object sper spindrar el. Plihas stanzas seigien unicas e fetg bialas: «Quei vala segiramein era per la sala da teater. Igl ei stau l'emprema sala da teater en Surselva. Sch'ins mira davonen silla casa para ella plitost pintga, mo ella ei fetg spaziusa e leutier secapescha interessanta.» La sala da teater persula ha ina surfatscha da rodond 80 meters quadrat.

Tgei succeda culla casa

La finamira da Flurina Cahannes che habitescha e lavura en siu biro d'architectura a Siat eis ei da salvar la casa el stil actual. Tgei funcziun ch'ella duei propi ademplier igl avegnir sa ella sezza aunc buca: «Ina da mias finamiras ei da render publica la sala da teater. Tgi che ha interess sa far leu cultura, exposiziuns ni per exempel era nozzas sa disponer dad ella.» Pertuccont l'ustria eis ella onz pli scepti-

ca: «La cuschina sezza e tut il mobiliar ein naven. Far cheu era igl avegnir in'ustria para a mi plitost nunrealistic. En emprema lingia stuess ins investir bia e lu secapescha era anflar glieud che fuss pronta da menar quella.» Clar ei denton: «Jeu less puspei dar veta alla casa. Quei less jeu denton far cun schar aschi bia sco pusseivel sco igl ei.» Igl eveniment da cultura ed art che ha liug en rodond in meins duei ei esser unics: «Igl ei buca la finamira da

reper in tal. Cun quei arranschament lein nus semplamein mussar la casa alla glieud. Dus dis ei l'escha aviarta.» Las parts da quell'occurrenza sespleigan en differentas parts dalla casa – el center duei la casa sezza star.

Artistas ed artists era dalla region

Il 21 e 22 d'ost 2021 duei la Casa Lechmann a Sumvitg seprentar en vestgü da fiasta. Sco quei che Flurina Cahannes di, dat ei fetg bia da veser, era dalla casa: «Ils maletgs da tribuna dils onns 1900 che sesanflan ella sala da teater el plaunteren, ein aunc intacts. Il menaschi d'ustria d'antruras, las stanzas privatas dils Lechmanns ed era las stanzas dils saumadurs en las alzasas su, il luvratori e clavau dattan perdetga dil diever multifar e las relaziuns sguardinadas dalla veta publica e privata.» Quell'atmosfera vegn cumpletada d'in program variot d'art e cultura. Lavurs d'art e produziuns musicalas tematiseschan la historia dalla Casa Lechmann en veta alla particularitad dall'architectura. Agl arranschament separticipeschan *Kyra Tabea Baldever, Michael Barthel, Bit-Turner, Evelina Cajacob, Katrin Hotz, La Triada – Corin Curschellas, Ursina Giger ed Astrid Alexandre, Norbert Möslang, Julian Sartorius, Ines Marita Schärer, Martin Schick, Anna Schimkat, Katharina Anna Wieser, Dominik Zietlow, Archiv cultural Sumvitg, Associazion Amarenda & Ustria Cruna, Vitus Bass e Peter Zumthor*.

Pervia dalla pandemia ei in'annunzia obligatoria. Ella sa vegnir fatga silla homepage www.imaginaziun.ch. Ils plazs ein limitai. Silla homepage ei era da catter il program detagliu.

COLUMNA

Il luf el visier digl art

MARTIN CABALZAR

«Il luf el visier digl art». Aschia senumna l'exposiziun actuala ella Casa d'Angel, la casa da cultura dalla Lumnezia a Lumbrein. L'exposiziun ei vegnida concepida a moda professionala dalla historiografa d'art *Gabriele Lutz*. Damai ch'in triep da lufs percuora actualmein igl intschess da Sursaiisa e Lumnezia ha l'exposiziun survegniu dapli brisanza e procurau nunvolidamein per irritaziuns, malgrad ch'ei dat negin connex causal persuerter. La sperta deraaziun e la ferma preschientscha dils lufs caschuna panzieris e quitaus cunzun all'agricultura. Ella engreviescha la pasculaziun ed alpeggiun tradiziunala. Capeivel ch'els purs van perquei sillas barricadas per defender lur possess e dretg. Per els ei la preschientscha dil luf buca in fenomen fictiv, anzi smanatscha concreta e reala. Pli baul ha il stadi pagau premias da siet per extirpar ils animals da rapina, oz ein els schurmegiai e sederasan cun ried. Bein pon las novas directives dalla Confederaziun purtar ina certa levgera, ellas ein denton ualvess la scompa per l'agricultura ellas regiuns muntagnardas. La convivenza denter luf, animals da casa ed humans – che vegn apparentamein giavischada d'ina maiortad dil suveran – ei mo pusseivla tras ina regulaziun pli severa dil diember da lufs. Quei che funcziuna dil reminent era tier

tschiervs e capricons, era els antruras ina spezia extirpada. Ina decisiun politica, legitimada democraticamein, ei perquei urgenta e necessaria.

La Fundaziun da cultura Lumnezia - che metta la cultura e buca il disput politic el center - ei sedumandada co ella sappi contribuir ad ina discussiun fritgeivla davart quei tema delicat e cuntravers. Art e cultura ein disciplinas autonomas che ston saver agir en cumpleina libertad artistica per esser verdeivlas. Ed art e cultura as-

tgan buca daventar fumitgasas dalla politica. La lavur culturala dalla FCL sebasea sin las treis petgas stra-

«Art e cultura astgan buca daventar fumitgasas dalla politica.»

Martin Cabalzar

tregicas: mantener, sviluppar vinvon ed intermediar. Ella exposiziun digl onn vargau vein nus te-

matissau cun bellezza fotografias la lavur e travaglia dall'agricultura indigena avon il temps dalla mecanisaziun. Fertion che lezza exposiziun ei stada da tempru plitost nostalgica, ei l'exposiziun actuala in bionton pli brisanta e virulenta. Gia avon sia avertura ha ella procurau per vivas discussiuns ed irritaziuns. S'entelli cunzun da persuunas che han buca fatg la breigia da prender sez investa dall'exposiziun. En quella vegnan numnadamain era indigens directamein pertuccai, purs e catschadurs, turistichers e politichers a plaid.

L'exposiziun actuala ei denton sco quei biars han apparentamein giu sugerau. Anzi il cuntrari. In sguard ella historia digl art muossa ch'il luf ei staus neu e neu in grond concurrent ed ina smanatscha per il human. Il cumbat per vivonda e spazi da viver ei staus permanentes. Quei cumbat serefflectescha dil reminent denter auter era a moda impressiunonta el roman «Culan da Crestaulta» dil scribent indigen Toni Halter ed ellas illustraziuns accumpignontas dil pictur-artist Aluis Carigiet. La relaziun ambivalenta denter admiraziun per la creatira e la smanatscha digl animal da rapina per humans ed animals dumiestis ha adina puspei inspirau artists e litterats. Ella Casa d'Angel en Lumnezia vegnan pliras da quellas ovras exponidas ni projectadas.

La Casa d'Angel porscha ina plattafurma per reflectar davart ina tematica brisanta en in context pli vast ed a moda e differenziada. La finamira ei era da svegliar capientscha e sensibilisar indigens e hosps da vacanzas per ina tematica virulenta ch'occupa fermamein las regiuns muntagnardas. En quei senn sa la cultura tuttaviva contribuir per far punts e promover il dialog. Cultura crescha cuminonza e promova la convivenza.

Martin Cabalzar ei parsura dalla Fundaziun da cultura che meina denter auter la Casa d'Angel a Lumbrein.

In triep da lufs entagliai ord lenn ch'ei da veser ella Casa d'Angel a Lumbrein.

FOTO HANS HUONDER